

گزارش «شهروند» از چالش های صنعت مرغ داری که از نهاده تا واکسن به واردات وابسته است

خط مونتاژ مرغ!

لیلامهداد از آب گذشته‌اند. مرزها را پشت سر گذاشته و سر سفره ایرانی‌ها نشستند. سال‌های دور تخم مرغ‌های از آب گذشته به ایران رسیدند و حالا دیگر ادعای بومی بودن، می‌کنند. ذرت و کنجاله سویا هم از آب گذشته‌اند برای خوراک شان. روزگار بر مرغ‌ها سخت می‌گذرد که چشم دوخته‌اند به واردات برای خوراک شان. خوراک‌ی که باید گوشت شود به جان‌شان و بازار پسندشان کند. عروسی باشد یا عزا برایشان فرقی ندارد، کنار پلو می‌نشینند به نظاره ماجرا اما قیمت نهاده که بالا بکشد برایشان توفیر می‌کند.

قیمت نهاده که بالا می‌رود در نهایت قیمت مرغ هم بالا می‌کشد در گرماگرم بازار. برای سلامت‌شان هم وابسته‌اند به داروها و واکسن‌هایی که از راه دور می‌رسند به مرغاری‌ها. باید سلامت‌شان تضمین شود برای رفتن پشت ویتترین مرغ‌فروشی‌ها. ناز و ادایشان زیاد است، بالاخره فرنگی‌اند و هنوز هم اسباب قروفر و زندگی‌شان از همان فرنگ می‌آید. ناز و ادایشان کم از خودرو ملی ندارد شاید هم به همان میزان وابسته به واردات، خودروهای مونتاژ شده خودشان را رسانده‌اند به کشورهای همسایه اما طفلی مرغ‌ها هنوز مهر صادرات به خود ندیده‌اند.

تخم مرغ‌هایی که از راه دور آمده‌اند

«لگه‌ورن» سرآمد نژادها در بازار مرغ و مرغاری. نژادی که در میان مرغاری‌ها به ماشین تخم مرغ شهره است؛ در سال ۲۸۰ تا ۳۲۰ تخم می‌گذارد. در جایگاه بعدی محبوبیت «لوهمن» ایستاده؛ نژادی آلمانی باب میل پرورش‌دهندگان صنعتی. «رد آیلند» نژادی تجاری با امتیاز جوجه‌آوری بالا. این نژاد در تولید گوشت هم جزو محبوب‌هاست. رکورد «ساسکس» ۲۵۰ تخم در سال است. نژادی مربوط به «نیوهمشایر آمریکاست» به گفته «یوسف فرهمند»، مرغدار تا به حال بیش از ۳۰۰ نژاد مختلف مرغ شناسایی شده است. او مرغداری را شغلی چندشاخه‌ای می‌بیند. «مرغداری‌های گوشتی، مرغداری‌های مادر و واحدهای جوجه‌کشی». اگرچه کارخانه‌های خوراک و مکمل‌سازی، کشتارگاه‌ها، تولید تجهیزات مربوطه، حمل و نقل و... هم نان‌شان را از این صنعت می‌خورند. تولد صنعت مرغداری در ایران به دهه ۳۰ شمسی برمی‌گردد. دوره‌ای که تخم مرغ و ماشین‌های جوجه‌کشی از بیرون از مرزها پا در ایران گذاشتند. مهمانان جدیدی که اغلب از ایالات متحده، دانمارک و چین با قیمت بالایی وارد می‌شدند. به گفته این مرغدار از سال ۱۳۴۳ پرورش گله‌های مرغ مادر در ایران آغاز شد. گله‌ای از نژادهای اسیل و خالص خارجی. گله‌های مرغ مادری که هنوز هم بعد از هفته‌ها جابخش کردن در دستگاه‌های جوجه‌کشی جوجه یک‌روزه می‌شوند. به گفته «فرهمند» در گذشته جوجه یک‌روزه مادر از مزارع بزرگ مرغ‌اجداد در خارج از کشور خریداری و در ایران پرورش داده می‌شدند. از آنها تخم مرغ نطفه‌دار تهیه می‌شد.

وزن‌گیری از ۲ تا ۳ کیلو، بسته به نژاد

۱۰ هزار نفری در بازار مرغ مادر فعال‌اند و ۳ هزار نفر

در جوجه‌کشی. در صنعت مرغداری بخشی از بازار سهم وارداتی‌هاست و بخشی به داخلی‌ها می‌رسد. هرچند وارداتی‌ها سهم بیشتری به خود اختصاص داده‌اند و اغلب از کشورهای اروپایی راهی ایران می‌شوند.

ذرت و کنجاله سویا در مجموع چیزی حدود ۴۰ تا ۴۲ درصد

هزینه‌های تولید یک کیلو مرغ را به خود اختصاص می‌دهند.

«۶۰ درصد باقی هزینه‌ها با

تولیدکنندگان است. قیمتی

که با توجه به وضعیت بازار

روز تعیین می‌شود.» سهم

۴۰ درصد دولت را محق کرده

تا بر تمام قیمت‌گذاری مرغ

خود را دخیل بدانند.» این همه

چالش میان تولیدکننده و

دولت در این صنعت است.»

مرغداری‌ها برای پرخوری مرغ‌ها شایعه است. «یک دوره‌ای می‌گفتند مرغداری‌ها لامپ‌ها را خاموش نمی‌کنند تا مرغ‌ها پرخوری کنند و پروار شوند.» این مرغدار مجوز ۹۰ روزه جهاد را دلیل محکمی بر شایعه بودن و بی‌تاثیر بودن این ترفندها می‌داند. «وزن بالای مرغ یعنی سوددهی بیشتر. البته این وزن‌گیری به نژاد مرغ بستگی دارد.» پای سود و وزن‌گیری مرغ‌ها که به میان می‌آید مصرف پروتئین و دارو... هم هست. «نمی‌شود مصرف این موارد را رد کرد. متأسفانه سنجش دقیقی در این زمینه وجود ندارد و مشخص نیست به چه میزان مصرف می‌شود.»

ورشکستگی ۵۰-۶۰ درصد خرده‌پاها!

حرف از مرغ و مرغداری که می‌شود گوشتی‌ها در اولویت‌اند. هرچند اجزادی‌ها هم امپراطوری خاص خودشان را دارند. چندصباحی است شب‌های کابوسی مرغداران تمام شده و روی آرامش را می‌بینند. «تقریباً یک سال و نیم است شرایط بهتر شده.»

رامین رضایی یکی از مرغدارانی است که ۱۶ سال از عمرش را پای این کار گذاشته. روزگاری غم ورشکستگی هم صنفانش را خورده. زمانی هم گرانی و نبود نهاده جان به لبش آورده اما این روزها حالش بهتر از گذشته است. «مدتی است دولت ورود کرده و شرایط بهتر شده. قبل از این ۵۰-۶۰ درصد مرغداری‌های خرده‌پا ورشکسته شدند.»

خیلی‌ها هست و نیست‌شان را پای این شغل گذاشتند. کار و کاسبی‌هایی که نوسان قیمت از پای درشان آورد و خانه‌نشین‌شان کرد. «به اندازه جوجه‌ای که می‌ریزیم دولت نهاده می‌دهد؛ هم ذرت هم سویا.» پای جوجه‌های یک‌روزه که به مرغداری باز می‌شود تقریباً ۵ کیلو نهاده نیاز دارند تا راهی کشتارگاه و بعد بازار شوند. «حدوداً کیلویی ۴ تا ۵ هزار تومان برای مرغدار تمام می‌شود. خدا را شکر خوب است.»

نژادهای اصلاح شده!

هرقدر چاق و چله‌تر بازش داغ‌تر؛ قانون نانوشته بازار مرغ. «فروش مرغ بزرگ‌تر راحت‌تر است.» به گفته رضایی ساینز مرغ پرکنده باید یک کیلو و ۴۰۰ تا ۸۰۰ گرم باشد. «مرغ‌های بازار گاهی به ۳ کیلو

هم می‌رسند.»

رسیدن به بازار فروش هم برای خودش شروطی دارد. جوجه‌یک‌روزه که ۲۱ روز را در دستگاه جوجه‌کشی تاب آورده باید ۴۲ تا ۵۰ روز دانه بخورد تا آماده راهی بازار شدن شود. «بستگی به زمان، وزن‌گیری مرغ و قیمت بازار دارد.» قبل از ورود دولت برای اختصاص نهاده کار برایشان سخت بود. تهیه نهاده آزاد. «مرغ گران می‌شد موظف به قیمت دولتی می‌شدیم. ارزان که می‌شد هیچ حمایتی نداشتیم.»

پروتئین و هورمون داده به مرغ‌ها برای سود بیشتر شایعه‌ای که خیلی پیشتر پیچیده میان مردم. رضایی می‌گوید ما هم این شایعات را شنیده‌ایم خیلی‌ها هم سوال می‌کنند. «این موارد وجود ندارد. این مسائل دیگر منسوخ شده‌اند.» این مرغدار از دستکاری نژادها در سال‌های دور می‌گوید. «نژادها دستکاری شده‌اند. هرقدر دانه بدهیم تبدیل به گوشت می‌شود با ضریب یک و شش تا یک و هشت.» تغییر نژادی که بیرون از مرزها صورت گرفته؛ دستکاری نژادی در اجداد نژادهای موجود. «در حال حاضر نژادهای اصلاح شده در ایران وجود دارد.»

حذف واسطه، سود مرغدار

کرونا که همه‌گیر شد دیگر خبری از مجالس نبود، رستوران‌ها هم به تعطیلی رفتند و مرغ ارزان شد. «مرغدار دخیلی در نوسان قیمت ندارد. بسته به عرضه و تقاضا قیمت بالا و پایین می‌شود.» به گفته رضایی سود نهایی در جیب واسطه‌است نه مرغدار. «مرغدار یا زیان می‌کند یا سود کم. این واسطه‌ها هستند که بدون استرس و ضرر و زیان بالاترین سود را دارند.»

از اواخر دهه ۷۰ شرکت‌ها و

برنده‌های خارجی رقیب لاین

آرین شدند تا کار و کاسبی‌اش

از رونق بیفتد. «ما هر دو سال

گله اجداد وارد می‌کنیم.»

اجداد هم وارداتی است،

گله‌هایی برای تامین مرغ

مادر که اغلب از انگلیس و

کشورهای اروپایی وارد ایران

می‌شوند.

جهاد تصمیم به کوتاه کردن دست واسطه‌ها دارد؛ خبری خوش برای مرغداران. «می‌خواهند یک زنجیره درست کنند و هر مرغدار در یک زیرمجموعه زنجیره قرار بگیرد.» زنجیره‌ای شکل گرفته از پرورش و کشتارگاه و... «به این سمت سوق داده می‌شود تا واسطه‌ها حذف شوند. این به نفع ما است.»

زمستان روسیه و اوکراین، تابستان آرژانتین و برزیل

پاییز و زمستان که باشد نهاده‌ها از روسیه و اوکراین راهی ایران می‌شوند برای سیر کردن مرغ‌ها. تابستان و بهار هم از برزیل و آرژانتین وارد می‌شوند. تولید داخل هم هست اما جوابگوی تقاضای بازار نیست. «ما فیای واردکننده نمی‌گذارد تولید داخل جان بگیرد. بعید می‌دانم چنین چیزی عملی شود.» مدتی است تخم مرغ‌ها وارد نمی‌شوند و همگی داخلی‌اند. «تخم مرغ‌ها وارداتی بودند اما همان نژادها در ایران تولید می‌شوند و دیگر واردات نداریم.» فروردین واردیهشت سال گذشته بود که کمبود تخم مرغ بازار با واردات جبران شد. برهه‌ای

لطفا مرغ را انحصاری نکنید

صنعت طیور، صنعتی کاملاً رقابتی که نمی‌تواند انحصاری باشد. صنعت طیور به مانند همه صنایع تولیدکننده به خود می‌بیند. افرادی که تعدادشان به قدری است که نمی‌توانند آثار انحصاری داشته باشند. خریداران این صنعت هم بر همین شیوه‌اند. «این بازار خصوصیات یک بازار رقابتی را دارد و تعیین‌کننده قیمت، عرضه و تقاضاست.» و اما در این صنعت ارز ترجیحی دولت برای دونهاده اصلی خوراک طیور است؛ ذرت و کنجاله سویا. «دولت به این دونهاده ارز ترجیحی اختصاص می‌دهد و خود را محق در دخالت در ساختارهای بازار.» به گفته کمالی سروسستانی ذرت و کنجاله سویا در مجموع چیزی حدود ۴۰ تا ۴۲ درصد هزینه‌های تولید یک کیلو مرغ را به خود اختصاص می‌دهند. «۶۰ درصد باقی هزینه‌ها با تولیدکنندگان است. قیمتی که با توجه به وضعیت بازار روز تعیین می‌شود.» سهم ۴۰ درصد دولت را محق کرده تا بر تمام قیمت‌گذاری مرغ خود را دخیل بدانند. «این همه چالش میان تولیدکننده و دولت در این صنعت است.»

هم تخم مرغ نطفه‌دار گوشتی جزو واردات بود اما حالا همگی داخلی‌اند.

جوجه‌های یک‌روزه ۴۰ تا ۵۰ روزه مرغ می‌شوند برای راهی شدن به بازار. «مامی دهیم به کشتارکن‌ها آنها وارد بازار می‌کنند.» چه خریدار جوجه یک‌روزه باشید چه مرغ قیمت به روز است. هر روز جوجه‌ها و مرغ‌ها تصمیم می‌گیرند چه نرخی را برای بازار انتخاب کنند. «قیمت جوجه و مرغ به روز است. کشتارکن‌ها زیادند و کشتارگاه‌ها به ۲۰۰ تا ۳۰۰ می‌رسند.» کشتارکن‌ها؛ واسطه‌هایی که کارمزدی کار می‌کنند. «یک کشتارگاه را اجاره می‌کنند و ۵-۶ واسطه بار می‌خرند و توزیع می‌کنند.»

۷۰ سال قدمت و همچنان وابسته

قدمتش در ایران طولانی است و ۷ دهه به خود می‌بیند. صنعتی شهره به صنعت طیور که هنوز وابسته است. «در برخی نهاده‌ها وابستگی داریم.» به گفته مشاور اتحادیه انجمن مرغداری، صنعت طیور در دانه، دارو و جوجه وابسته به واردات است. «ذرت، کنجاله و دانه سویا محصولات آب‌بر هستند، بنابراین عمدتاً وارد می‌شوند.» محمدعلی کمالی سروسستانی از ۲ میلیون تن ذرت تولید داخل خبر می‌دهد. تولیدی که کفاف نیاز ۶ میلیون تن بخش طیور را نمی‌دهد. «سالانه نزدیک به ۴٫۵ میلیون دلار ارزبری دارد.»

صنعت طیور ۷۰ ساله ایران دو راه بیشتر به خود نمی‌بیند یا تولید را ادامه بدهد یا چشم بدوزد به واردات محض. «با واردات محض مرغ، بخش اعظمی از اشتغال را از دست می‌دهیم.» حدود ۱۳ هزار و ۶۰۰ مرغدار چرخ صنعت طیور را می‌چرخانند، البته از میان ۲۳ هزار مرغدار. «هر کدام از این مرغدارها ۵-۶ کارگر دارند که به طور مستقیم در این صنعت فعال‌اند. صنایع وابسته به این صنعت را هم داریم که رقم قابل توجهی از اشتغالزایی را برعهده دارند.»

ایرانی‌ها ۲ میلیون و ۴۰۰ هزار تن گوشت مرغ مصرف می‌کنند. رقمی که نمی‌تواند تنها به واردات تکیه کند. «هیچ عقل اقتصادی چنین وابستگی را توصیه نمی‌کند.» ایران رتبه ۱۰ دنیا را در تولید گوشت مرغ به خود اختصاص داده است. «در منطقه هم در رده پنجم ایستاده‌ایم.» به باور کمالی سروسستانی این صنعت در اشتغالزایی و از همه مهم‌تر در تأمین امنیت غذایی اهمیت بالایی دارد.

جوجه‌ها و داروهای وارداتی

تا اوایل انقلاب لاین آرین بخشی از بار صنعت طیور را به دوش می‌کشید. «از هلند وارد کردیم و تا سال ۷۸ عمده جوجه کشور را تأمین می‌کرد.» از اواخر دهه ۷۰ شرکت‌ها و برندهای خارجی رقیب لاین آرین شدند تا کار و کاسبی‌اش از رونق بیفتد. «ما هر دو سال گله اجداد وارد می‌کنیم.» اجداد هم وارداتی است، گله‌هایی برای تأمین مرغ مادر که اغلب از انگلیس و کشورهای اروپایی وارد ایران می‌شوند. سویه‌های وارداتی که اغلب تجاری‌اند. آرین توان رقابت با این سویه‌های وارداتی را نداشت و سهم داخلی کاهش یافت تا جایی که به صفر رسید. «از سال گذشته بحث تحریم‌ها در این صنعت داغ شد و احتمال عدم واردات اجداد بر اثر تحریم‌ها قوت گرفت.» تحریم به داد آرین رسید و تا حدودی بازار را به دست گرفت البته سهم ۱۵-۱۶ درصدی، «تلاشمان این است تا سال آینده به ۵۰ درصد برسد این سهم از بازار.»

ایجاد و نگهداری لاین هزینه‌بر است و نیاز به کارهای تحقیقاتی دارد. لاین‌هایی که باید بازارهای منطقه‌ای را به خود ببینند تا صرفه اقتصادی داشته باشند. «در دارو و واکسن هم وابسته‌ایم. بخشی از واکسن و داروهای مورد نیاز این صنعت وارد می‌شود.»

تولید داخل نیازمند رقابت

به گفته مشاور اتحادیه انجمن مرغداران در سال‌های اخیر حدود ۱۰ قلم از آنتی‌بیوتیک‌ها و داروها تولید داخل دارند. «متأسفانه واردات این داروها ممنوع شده است.» اتحادیه و مرغداران مخالف این ممنوعیت‌اند. و اما دلایل این مخالفت ایجاد بازار رقابتی است. «ما مخالف ممنوعیت واردات برخی از داروها هستیم. معتقدیم هر تولید داخل برای رسیدن به کیفیت لازم نیاز به بازار رقابتی دارد. نباید این صنعت به درد خودرو سازان گرفتار شود. باید سهمی را به واردات اختصاص داد تا تولید داخل رشد کند.» صنعت طیور یعنی سلامت جامعه بنابراین نیاز به کیفیت دارد و باید با استانداردها پیش برود. «ما موسسه رازی را در کنار خودمان داریم با ۱۱۰-۱۱۵ سال تجربه. مجموعه‌ای که در عرصه تحقیقات کم‌نظیر است اما همچنان اعتقاد به تقویت بیشتر داریم.»